

4708 SAYILI KANUN ÇERÇEVESİNDE YAPI DENETİM KURULUŞUNUN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ SORUMLULUĞU

OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY RESPONSIBILITY OF BUILDING INSPECTION AUTHORITY WITHIN THE LAW NO.4708

Bariş DUMAN*

Özet: İşyerinde işin yürütümü nedeniyle meydana gelip, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli duruma getiren olayların önlenmesinde yapı denetim kuruluşunun sorumluluğu ikincil nitelikte olup; bu kuruluşlar, iş sağlığı ve güvenliğini sağlamakta veya risklerini önlemekte birinci derecede rol almazlar. Bu kuruluşlar sadece inşaat işyerinde mevzuatın öngördüğü önlemlerin alınıp alınmadığını kontrol edecekler, bir aykırılık gördüklerinde yükleniciyi uyaracaklar, bu uyarı etkili olmadığında ise durumu ilgili Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne bildireceklerdir. Bu çalışmada yapı denetim kuruluşlarının söz konusu yükümlülüğünün mahiyeti üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: İş Kazası, İş Sağlığı ve Güvenliği, Yapı Denetimi

Abstract: The responsibility of the building inspection authority in the prevention of incidents caused by the execution of the work in the workplace, causing death or causing the body to be mentally or physically disabled is secondary, and providing occupational health and safety or preventing related risks are not the primary tasks of these authorities. These authorities only inspect whether legal precautions are taken or not in a construction site, but if they see a contradiction, they will warn contractor, and if this warning is not effective then they will report the current situation to provincial directorates of labour and employment agency. In this study, the nature of the mentioned obligation of the building inspection authority is emphasized.

Keywords: Work Accident, Occupational Health and Safety, Building Inspection

* Dr., İzmir Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, barisduman@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4343-2191, Makalenin Gönderim Tarihi: 26.04.2019, Kabul Tarihi: 26.04.2019

Giriş

Çalışanlar, iş yaşamlarında iş kazası ve meslek hastalığı riskleriyle her an karşı karşıyadır. Meydana gelen iş kazası ve meslek hastalığı sadece çalışanın hayatını etkilememekte, aile fertleri ve toplum için de sosyal ve ekonomik açıdan telafisi güç olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Hal böyle olunca, iş kazası ve meslek hastalığının gerçekleşmesi sonrasında ortaya çıkan zararın tazmini yoluna gidilmesinden önce; iş kazası ve meslek hastalığının meydana gelmesini önleyici mahiyette tedbirlerin alınması, bu çerçevede iş sağlığı ve güvenliği prensiplerinin yasal olarak belirlenip, işveren ve çalışanlar tarafından içselleştirilerek, çalışma hayatında uygulanması büyük önem arz etmektedir.

İş kazası ve meslek hastalıklarıyla zarar verici sonuçlarının yaşanmaması gayesiyle, devletin, iş sağlığı ve güvenliği konusunda mevzuat çalışması yaparak, işyeri faaliyetlerinin düzenlemelere uygunluğunu denetleme yükümlülüğünü ifa etmesi, işverenin iş sağlığı ve güvenliği prensiplerince belirlenen yasal görevlerini usul ve esas hükümleriyle yerine getirmesi, çalışanların da işverenin talimatlarına uygun hareket ederek, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin ödevlerini yapması gerekir.

İnşaat sektörü, bir yandan kendisine bağlı iki yüzden fazla alt sektörle ürettiği mal ve hizmetin ülke ekonomisine sunduğu katkı ve yarattığı istihdam hacmiyle toplumsal hayatta olumlu etki doğururken; diğer yandan telafisi güç sonuçların ortaya çıkmasına neden olan iş kazalarının diğer işkollarına nazaran çok daha fazla yaşanmasıyla, çalışma hayatında olumsuz etki göstermektedir.

Çalışmamızda, inşaat sektöründeki yapı denetimi kavramı ve ilgili kuruluşun temel fonksiyonlarına genel olarak temas edilecek olup; esas itibarıyla 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hükümleriyle, ilgili Yönetmelik düzenlemeleri çerçevesinde, yapı denetim kuruluşlarının inşaat sektöründeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüğü, öğretici görüşleri ve yargı kararlarıyla birlikte ele alınacaktır.

I. Yapı Denetimi

A. Kavram

Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği hükmünce yapı, karada ve suda, daimî veya geçici, yeraltı ve yerüstü inşaatları ile bunların ilave, değişiklik ve tamirlerini içine alan sabit ve hareketli tesisleri ifade etmektedir (md. 3/1.k).¹

Kazı, yarma, doldurma, hafriyat, inşa, montaj, tadilat, söküm, boyama, restorasyon, tamir, yıkım gibi çeşitli inşaat ve mühendislik işlerinin yürütüldüğü işler, yapı işleri; bu işlerin yürütüldüğü alanlar da yapı alanı olarak ifade edilmektedir.²

Yapı denetimi, her yapının kendine özgü özellikleri dikkate alınarak, zemin, malzeme temini, imalat ve tamamlanma süreçlerinde yapının ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde belirlenen standartlara, ruhsat, proje, şartname ve talimatnamelere uygunluğunu teknik ve idari olarak denetleyerek, sonuçlarını rapor halinde ilgili idareye teslim etme faaliyetidir.³

Yapı denetimi, mevzuatta yerini almış olan çağdaş norm ve standartlara uygun, güvenli, sağlıklı ve kaliteli yapı üretimini sağlayarak, can ve mal güvenliği tehlikesini en aza indirme ve çarpık yapılaşmayı önleme amacını taşıyan faaliyet sürecidir.⁴

¹ RG 05.02.2008, 26778.

² Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği, md. 4/1-h,1, RG 05.10.2013, 28786.

³ Recep Kural/Osman Ünal, “İnşaat Sektöründe Yapı Denetimi ve Afyonkarahisar İlindeki Uygulamaların Araştırılması”, *AKÜ Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Y. 2015, C. 15, S. 3, s. 1; Elçin, Karaoğlu, 4708 sayılı Kanununun Denetimdeki Verimliliği, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 8, (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 08.04.2019); Halil Yılmaz, “Yapı Denetimi Kuruluşlarının İş Kazalarından Doğan Tazminat Sorumluluğu”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Mart 2013, S. Y. 8, S. 29, s. 82.

⁴ Resul Karabatak, “Yapı Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar”, *Türk İdare Dergisi*, Y. 2007, S. 454, s. 197; Mustafa Yılmaz/Serkan Yıldız/Adem Bakış/Recep Kanıt, “Bir bütün olarak iş sağlığı ve güvenliği ve yapı denetim mevzuatı: Yapı denetim görevlilerinin kamu inşaatlarında iş sağlığı ve güvenliği denetimine etkileri”, *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, Temmuz 2017, C. 8, S. 3, s. 343; Elif Yavuz, Yapı Denetim Sözleşmeleri, (Yayınlanmamış) Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015, s. 39, (Erişim:

Yapı denetim sisteminin özünü, proje edilen binalarla, yapılan arasında fen, sanat ve sağlık kuralları yönüyle önleyici mahiyette, uygunluk karşılaştırması yapılması oluşturmaktadır.⁵

B. Ülkemizde Yapı Denetimi

Sanayileşme sürecine bağlı olarak çalışanların iş ortamlarında karşılaştıkları risklerdeki artış, iş kazaları ve buna bağlı olumsuz sosyo-ekonomik sonuçları da yoğun olarak beraberinde getirmiştir.⁶

2018 yılı itibariyle ülkemizde inşaat sektöründe iki milyon çalışan istihdam edilmekte olup, bu rakamın tarım dışı istihdam içindeki payı %8.9 a karşılık gelmektedir.⁷

Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre 2016 yılı sonu itibariyle Türkiye’de yaşanan 286.068 iş kazasında, 1405 çalışan yaşamını kaybederken; bu kazaların 44552 si inşaat sektöründe gerçekleşmiş olup, sektörde çalışan 496 işçi meydana gelen iş kazalarına bağlı olarak vefat etmiştir.⁸ İnşaatlarda meydana gelen iş kazalarına bağlı ölüm olaylarında, kaza türüne göre düşme neticesi ölüm oranları sonrasında, çalışanın üzerine malzeme düşmesi, elektrik çarpması, yapı makinesi kazaları, çökme ve göçüğe bağlı ölüm, şantiye içi trafik kazaları ile patlayıcı madde kullanımına bağlı ölüm şeklinde dağılım görülmektedir.⁹

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp> 12.04.2019); Ferhat Sakallı, Yapı Denetim Sisteminde Yaşanan Sorunlar, 4708 sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanundaki Eksiklikler ve Çözüm Önerileri, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 12, (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 08.04.2019); Rifat Akbıyıklı/Gülhan Opçin/Merve Akdemir/Emre Gündüz, Türkiye’de Yapı Denetimi Kavramı, Amacı, Yasal dayanağı ve Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme, Uluslararası Katılımlı 7. İnşaat Yönetimi Kongresi, 6-7 Ekim 2017 Samsun, Bildiriler Kitabı, s. 217, (Erişim: <http://samsun.imo.org.tr/> 15/04/2019).

⁵ Sakallı, s. 4.

⁶ Mehmet Öçal/Özal Çiçek, “Türkiye ve Avrupa Birliği’nde İş Kazası Verilerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *Emek ve Toplum Dergisi*, 2017/3, C. 6, Y. 6, S. 16, s. 628.

⁷ İNTES Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, İnşaat Sektörü Raporu, Eylül 2018, s. 11, (Erişim: <https://intes.org.tr/wp-content/uploads/2018/11/SEKTÖR-RAPORU.pdf> 08.04.2019).

⁸ Sosyal Güvenlik Kurumu, “İş Kazası ve Meslek Hastalıkları İstatistikleri”, (Erişim: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari 08.04.2019)

⁹ Ali Çavuş/Ertuğrul Taçgın, “Türkiye’de İnşaat Sektöründeki İş Kazalarının Sınıflandırılarak Nedenlerinin İncelenmesi”, *Akademik Platform Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, Y. 2016, S. IV-II, s. 16; İsmail Özen, İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları Üzerine Bir Alan Araştırması”, (Yayınlanmamış) Yüksek

İş kazalarındaki işçi ölümlerinin sayısı ve kendi içindeki oranı diğer sektörlerle nazaran inşaat sektöründe çok daha fazla yaşanmaktadır. Bu nedenle farklı birçok iş kaleminin bir arada bulunmasına bağlı olarak inşaat sahasında ortaya çıkacak risk faktörünün yoğunluğu ve malzeme hareketliliğinin yanı sıra, çalışanların yaş, eğitim düzeyi, tecrübe ve güvenlik bilinci gibi hususlar da gözetildiğinde, tehlikeli işler grubunda yer alan inşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması büyük önem arz etmektedir.¹⁰

Ölümlü iş kazalarının yoğun olarak yaşandığı inşaat sektöründe oluşturulan yapı denetim sistemi, bir taraftan yapı inşasının mevzuata uygunluğuna aracı olurken, diğer yandan yapı faaliyeti esnasında iş sağlığı ve güvenliği konusunda tespit edilecek eksikliklerin giderilmesini temin bakımından bir takım ödevleri beraberinde getirecektir.

1930'lu yıllardan itibaren bağımsız bir düzenleme konusu olmaktan ziyade, belediyeçilik ve imar konusunda yürürlükte bulunan Kanunlarda, yapıların inşaat projelerinin denetimi görevi yerel yönetimlere verilmişken, yapım faaliyetlerinin projesine, fen ve sağlık kurallarına, ilgili ruhsat ve standartlar ile deprem ve imar yönetmeliklerine uygunluğunun denetimi ve eksikliklerinin idareye bildirim ödevi ise herhangi bir yaptırım yetkisi bulunmayan fenni mesul sıfatıyla serbest çalışan mühendis ve mimarlara verilmişti.¹¹ Öte taraftan 1973-1977 yıllarını

Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2016, s. 57, (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 08.04.2019; Uğur Müngen, "İnşaat Sektörümüzdeki Başlıca İş Kazası Tipleri", (Erişim: http://www.imo.org.tr/yayinlar/dergi_goster.php?kodu=250&dergi=13 15.04.2019).

¹⁰ Ahmet Temügan/Fatih Kaya, "Türkiye İnşaat Sektöründe İşçi Sağlığı ve Güvenliği", Hukuki ve Sosyal Boyutlarıyla İş Sağlığı ve Güvenliği Yazıları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 282; Süleyman Enes Hacıbektaşoğlu, İnşaat Sektöründe Yaşanan İş Kazalarının Analizi ve Bu Kazalara Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S. 3, Y. 2018, s. 163; Özge Akboğa/Selim Baradan, "İnşaat Sektöründeki Ölüm İş Kazalarının Karakteristiklerinin İncelenmesi: İzmir Alan Çalışması", 5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, İzmir 5-6 Kasım 2015, Bildiriler Kitabı, s. 216, (Erişim: http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17611_42_57.pdf 07/04/2019); Ayşegül Ercan, "Türkiye'de Yapı Sektöründe İşçi Sağlığı ve Güvenliğinin Değerlendirilmesi", *Politeknik Dergisi*, Y. 2010, C. 13, S. 1, s. 51; Ercan Duman/Nilay Etiler, "İnşaat Sektörü ve İşçi Sağlığı", *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran 2013, s. 30; Hüseyin Ceylan, "Türkiye'de İnşaat Sektöründe Meydana Gelen İş Kazalarının Analizi", *Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, C. 6, S. 1, Ocak 2014, s. 2.

¹¹ Turan Başak, Depreme Dayanıklı Yapı İmalatında, 4708 sayılı Yapı Denetim Kanununun Rolü, Uygulamadaki Etkisinin Belirlenmesi, Kalite ve Verimliliğinin

kapsayan üçüncü beş yıllık kalkınma planından başlayarak, 1996-2000 yılları arasındaki yedinci kalkınma planına kadar ki süreçte, yapılarıdaki denetim sisteminin etkin bir şekilde geliştirileceği hedefi ortaya konulmuş ise de, bu konuda yeterli sonuç alındığından söz edilemez.¹²

1999 yılında merkez üssü Kocaeli ve Düzce şehirleri olup, birçok ilde hissedilen depremlere bağlı yaşanan can ve mal kayıplarının ortaya çıkardığı son derece üzücü ağır neticeler, inşaatlardaki yapı denetimi konusundaki eksiklerin görülmesini ve yeniden değerlendirilmesini sağlamıştır.

2000 yılında 595 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin kabul edilmesiyle, yürürlüğe giren ilgili Yönetmelik hükümleriyle beraber, 27 pilot ilde yapı denetim sistemi uygulanmaya başlanmıştır.¹³ Kararname'nin Anayasa Mahkemesi tarafından 24 Mayıs 2001 tarihinde iptal edilmesi üzerine; 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun hukuk dünyamızda yerini almıştır.¹⁴

Yapı denetimine ilişkin usul ve esas hükümleriyle, yapı denetim kuruluşlarının görev ve sorumluluklarını düzenleyen 4708 sayılı Kanun, yapı denetim kuruluşlarına sadece yapı işlerindeki kalitenin sağlanması amacıyla değil; yapılardaki çalışmalarda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin de görev vermiştir. Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği¹⁵ ile Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği, 4708 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin esaslı hükümleri içermektedir.

II. Yapı Denetim Kuruluşunun Görevleri

A. Genel Olarak

4708 sayılı Kanun çerçevesinde yapı denetim hizmetleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığından alınan izinle çalışan, münhasıran yapı denetimi işiyle uğraşan, ortaklarının tamamı mimar ve mühendislerden oluşan, denetçi mimar ve mühendisler ile yardımcı kontrol elemanla-

Arttırılması, (Yayınlanmamı) Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2017, s. 7; Karoğlu, s. 12.

¹² Kalkınma Planları için bkz. <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi:20.04.2019)

¹³ RG 10.04.2000, 24016.

¹⁴ RG 13.07.2001, 24461.

¹⁵ Değişen hükümler, RG 29.12.2018, 30640.

rından teşekkül eden, özel hukuk tüzel kişiliğine sahip yapı denetim kuruluşları tarafından yerine getirilir (md. 2).

Hangi yerlerde yapılacak yapıların denetim kuruluşlarının denetimine tabi olacağı, bir başka ifadeyle Kanun kapsamında kabul edilecek yapıların özellikleri, Kanun'un birinci maddesinde ifade edilmiştir.¹⁶

Yapı denetim hizmeti, yapı denetim kuruluşu ile yapı sahibi veya vekili arasında akdedilen sözleşme hükümlerine göre yürütülür. 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik hükmüne, 4708 sayılı Kanun kapsamına giren yapıların sahipleri, yapının uygulama projeleri bitirildikten sonra Bakanlıkça elektronik ortamda belirlenen bir yapı denetim kuruluşu ile Yönetmelik ekindeki forma uygun bir hizmet sözleşmesi akdederek, bir suretini ruhsat işlemlerini başlatmak üzere ilgili idareye sunacaktır (md. 17). Düzenlemede yapı denetimi işine ilişkin hizmet sözleşmesi ifadesi kullanılmış ise de, bu ifade, denetim ödevinin kamusal bir faaliyet olarak kabulüyle, idarenin de sürecin içinde olduğu, Kanundan kaynaklı iş görme borcunun şekillendiği bir vekâlet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiği öğretide ifade edilmiştir¹⁷

Yapı denetim kuruluşlarının görevleri 4708 sayılı Kanun'un 2. maddesinde, "proje inceleme/kontrol etme/uygunluk görüşünü bil-

¹⁶ 4708 sayılı Kanunun 1. maddesinde, "Bu Kanun; a) 3.5.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 26 ncı maddesinde belirtilen kamuya ait yapı ve tesisler ile 27 nci maddesinde belirtilen ruhsata tabi olmayan yapılar, b) Bodrum katı dışında en çok iki katlı ve yapı inşaat alanı toplam 200 metrekareyi geçmeyen müstakil yapılar, c) Entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapı ve tesisler, d) Köy yerleşik alanlarında, belediye ve mücavir alan sınırları içinde olmayan iskân dışı alanlarda ve nüfusu 5000'in altında olan belediyelerin belediye ve mücavir alan sınırları içinde bodrum katı ve çatı arası dışında en çok iki katlı ve yalnızca bir bodrum katın inşaat alanı hesaba katılmaksızın toplam inşaat alanı 500 metrekareyi geçmeyen konut yapıları ile bunların kömürlük, otopark, depo gibi müştemilatı, hariç olmak üzere, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak yapıların denetimini kapsar. Ruhsata tabi olup, bu Kanun hükümlerine tabi olmayan yapılarda denetime yönelik fennî mesuliyet 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 26 ncı ve 28 inci maddelerine göre mimar ve mühendislerce üstlenilir. Birden fazla müstakil yapının bulunduğu parsellerde, bütün yapıların toplam yapı inşaat alanının 200 metrekareyi geçmesi hâlinde de bu Kanun uygulanır." hükmüne yer verilmiştir.

¹⁷ Yavuz, s. 94; Halil Yılmaz, Türk Hukukunda Yapı Denetim Kuruluşlarının Hukuksal Sorumluluğu, Yetkin Yayınları, Ankara 2008, s. 85, (Kısaltma: Hukuki Sorumluluk)

dirmek", "yapı denetimini üstlendiğine ilişkin taahhütte bulunmak", "yapının ruhsat ve eklerine uygun yapılmasını denetlemek", "teknik şartname ve standartlara uygunluğu kontrol etmek/malzeme ve imalatla ilgili deneyleri yaptırmak", "idareye rapor vermek", "aykırılıkları idareye bildirmek", "yapının bitirildiğini idareye rapor etmek", "zemin, malzeme ve imalata ilişkin deneyleri, şartname ve standartlara uygun olarak laboratuvarlarda yaptırmak" şeklinde sıralanmıştır.

Yapı denetimi kuruluşu asli olarak, yapının esas imalatlarının standartlara uygunluğunu denetleyerek, olası can ve mal kaybına neden olabilecek mevzuata aykırı, kusurlu yapısal faaliyetin önüne geçmek amacıyla hareket eder.

Yapı denetim kuruluşu, asıl ve ilave işlerin proje aşamasından başlayarak, yapı ruhsatı alınması safhası ve yapım sürecinde Kanundan kaynaklanan denetim ödevlerini yerine getirirken; yapının kısmen veya tamamen bitirilmesinde ve kullanma izni verilmesinden sonra da Yapım Denetimi Uygulama Yönetmeliğine göre tanzimi gereken belgeleri idareye sunmakla yükümlüdür.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi de verdiği bir kararda, "Yapı denetim kuruluşunun borcu ne bir inşaat yapmak, ne inşaatla değişiklik yapmak, ne de ilave yapmak, onarmak ve yıkım gerçekleştirmektir. Kuruluşun borcu yapının, imar planlarına, projeye, fen, sanat ve sağlık kurallarına, ruhsat ve ekleri ile mevzuata uygun yapılmasını sağlamaktır. Yapı denetim kuruluşları, yapının inşa edileceği arsanın zemin ve temin tutanaklarıyla uygulama projelerini ilgili yasalara göre incelemek, uygulama proje ve hesaplarını denetleyerek ilgili yönetimlere "uygunluk" görüşü bildirmekle görevlidirler. Buna ek olarak, yapının yapı iznine ve eklerine uygun olarak yapılmasını, yapımda kullanılan yapı gereçlerini ve bunların projelere, teknik şartname ve standartlara uygunluğunu denetlemek de bu kuruluşun görevlerindendir. 4708 sayılı Kanun, yapı denetim kuruluşlarını yapının izin belgesine, eklerine uygun biçimde bitirilmiş olduğuna ilişkin bir tutanağı ilgili yönetime sunmak görevini yüklemiştir..." şeklinde hüküm kurarak, yapı denetim kuruluşunun görevlerini ortaya koymuştur.¹⁸

Yapı denetim sözleşmelerinde, yapı denetim kuruluşunun yükümlülükleri, Kanun ve Yönetmelikte belirtilen zorunlu asgari hükümlerin

¹⁸ Yargıtay 21. HD, 11.11.2013 tarih ve 2013/15519 K, 2013/20232 K sayılı Karar, (Erişim: UYAP Bilişim Sistemi, 09.04.2019)

ötesinde, yapı denetiminin sağlanmasına yönelik usul ve esaslar çerçevesinde, karşılıklı olarak taraflar için borç doğurucu başkaca yeni düzenlemeleri de içerebilir.¹⁹

B. Yapı Denetim Kuruluşunun İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Görevleri

1. Genel Olarak

İnşaat işlerinde risklerin ve bu risklere karşı iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin belirlenip uygulanmasından müteahhit sorumlu iken; iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınıp alınmadığını kontrol, yapı denetim kuruluşuna yasal olarak yüklenen bir ödevdir.²⁰

4708 sayılı Kanun uyarınca yapı denetim kuruluşunun temel ödevi mevzuat ve yapı sahibiyle yaptığı sözleşme çerçevesinde yapının denetimini yapmak olsa da; Kanun'un 2. maddesinin (f) fıkrasında, inceleme konumuz olduğu üzere, yapı denetim kuruluşuna iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin olarak, *"İşyerinde, çalışmaların, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına göre düzenlenmesi gereken sağlık güvenlik planına uygun olarak yapıldığını kontrol etmek ve gerekli tedbirlerin alınması için yapı müteahhidini yazılı olarak uyarmak, uyarıya uyulmadığı takdirde durumu ilgili Çalışma ve İş Kurumu il müdürlüğüne bildirmek"* şeklinde görev verilmiştir.

Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği hükümlerince yapı denetim kuruluşlarının, yapım aşamasında inşaat alanındaki işçi sağlığı ve iş güvenliği ile çevre sağlığı ve güvenliğinin korunması için gereken tedbirlerin alınıp alınmadığını kontrol ödevi bulunmaktadır (md. 5/4. 1)

Yapı denetim kuruluşunun iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin görev tanımı içinde yer alan ve yapacağı karşılaştırmaların temelini oluşturan sağlık güvenlik planı, Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliğinde, *"Muhtemel risklerin değerlendirilip yapı işi süreci boyunca sağlık ve güvenlik ile ilgili alınacak tedbirlerin, organizasyon yapısının, çalışma yöntemlerinin ve bunlara ilişkin işlerin ne zaman ve kim tarafından yapılması gerektiğinin belirlendiği, aynı yapı sahasında faaliyet gösterecek farklı*

¹⁹ Yavuz, s. 145.

²⁰ Gülşen Işık, "Yapı Denetiminde İş Sağlığı ve Güvenliği (İş Yasası, İSG Yasası ve Yapı Denetim Yasası Açısından İnceleme", 5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, 5-6 Kasım 2015, İzmir, Bildiriler Kitabı, s. 87.

işverenler, alt işverenler, kendi nam ve hesabına çalışan kişiler ve farklı çalışma ekipleri arasında sağlık ve güvenliğe dair hususların koordinasyonunun sağlanması amacıyla yapı alanının tamamından sorumlu işveren veya proje sorumlusu tarafından hazırlanan veya hazırlanması sağlanan plan” şeklinde tanımlanmıştır (md. 4/1.ğ).

Avrupa Birliği’nin 24.06.1992 tarih ve 92/57/EEC sayılı Konsey Direktifi çerçevesinde hazırlanan Yönetmelik hükümlerine riayetle işveren veya proje sorumlusu, yapı işine başlamadan önce projenin hazırlık aşamasında, sağlık ve güvenlik planını hazırlar veya hazırlanmasını sağlar. Aynı yapı alanında birden fazla işveren veya alt işverenin bulunması durumunda, işveren veya proje sorumlusu, sağlık ve güvenlik konularında bir veya daha fazla sağlık ve güvenlik koordinatörü görevlendirir. Bu durumda ise, sağlık ve güvenlik planını hazırlama ve uygulanmasını koordine etme ödevi, görevlendirilen koordinatöre ait olacaktır. Projenin uygulama aşamasında ise, yapı işindeki ilerleme, oluşan yeni riskler ve çevre koşullarıyla çalışma yöntemi, işçi sayısı, araç ve gereç gibi unsurlarda yaşanabilecek değişikliklere göre güncelleme yapılmasını gerekli kılar.²¹

Temel olarak iş kazası ve meslek hastalığına uğrama riskini en aza indirmek amacıyla mevzuat hükümleri çerçevesinde hazırlanıp, çalışanlarla da paylaşılması gereken ve de mahiyeti itibarıyla yazılı olan sağlık ve güvenlik planı; iş sağlığı ve güvenliği konusunda gerekli tedbirlerin eksiksiz alınacağı taahhüdüyle, inşaat proje bilgileri, iş ve işyerinin mahiyetine göre hazırlanacak olan çalışanların görev ve sorumluluk tanımlamaları, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin programlama, risk değerlendirilmesi ve güvenli çalışma metodları, çalışma ortamı ve çevresinin güvenlik organizasyonu, kişisel koruyucu donanım kullanım talimatları, yaşanacak kazaların bildirimi, çalışanlar tarafından uyulması gereken kurallar, tıbbi yardım gerekliliği ve acil durumlardaki tahliye sürecine ilişkin birden çok bileşeni kapsamlı ve sistematik olarak ortaya koymaktadır.²²

²¹ Mehmet Kayhan Topaloğlu, Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Planı Hazırlanması, (yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 2011, s. 24 (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 10.04.2019)

²² Topaloğlu, s. 25; Mülkicihan Arslan/ Mehmet Ünsal, “Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Planının Kaza Riskini Azaltmaya Pozitif Etkisi”, 5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, İzmir 5-6 Kasım 2015, Bildiriler Kitabı, s. 14,

Yapı müteahhidi, iş organizasyonunu sağlama ve üretim verimliliğini arttırma konusunda önemli yere sahip olan sağlık ve güvenlik planının hazırlanarak, uygulanması ve yapı sürecinde teori ve pratikte gerektiğinde güncellenmesiyle, yapı inşasında iş sağlığı ve güvenliğine özen göstermesi ödevinin yerine getirilip getirilmediği ya da eksik getirilmesi halinde, eksikliklerinin neler olduğunun yapılacak denetimle tespit edilmesi, yapı denetim kuruluşunun öncelikli görevidir. İş güvenliği uzmanı çalıştırma zorunluluğu bulunmasa da yapı denetim kuruluşu, iş sağlığı ve güvenliği konusunda uygulama ve mevzuata hakim personeli aracılığıyla bu denetimi inşa sahasında gerçekleştirmesi gerekir.²³

Kanun ve Yönetmelik hükmünden yola çıkarak, öncelikle belirtmek gerekir ki, yapı denetim kuruluşunun iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin ödevi, yapı sahibinin, yapı ruhsatını aldığı tarih ile yapı kullanma iznini aldığı tarih arasındaki dönemle sınırlıdır.

Yapı denetim kuruluşunun, iş sağlığı ve güvenliği konusundaki kontrol görevi yapısal inşa faaliyetine ilişkin konularla sınırlıdır. Diğer bir ifadeyle, yapı denetim kuruluşunun yapı sahibinin her faaliyetine ilişkin bir uyarı ödevi bulunmayıp, sadece inşaat faaliyetlerine ilişkin iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine ilişkin ödevi bulunmaktadır. Örneğin, yapılmakta olan inşaattaki elektrik kablolarının açıkta bırakılması, çalışanlar için elektrik çarpması gibi zarar verici bir sonuç doğurabilir. Böylesi bir neticenin önlenmesi bakımından, sağlık ve güvenlik planında olması gereken çalışma ortamının düzeni ve uyulması gereken kurallar kapsamında, elektrik işi faaliyetinin ne şekilde yapılacağı ya da sahada bu konuda yapılacak uyarıların neler olduğu gibi konular iş sağlığı ve güvenliği prensipleri de gözetilerek yapı denetim kuruluşu temsilcilerince denetlenecektir. Yine benzer şekilde, asansör boşluklarının düşmeye bağlı kazalara karşı korkulukla kapatılması, işe uygun ölçü ve nitelikteki malzemeye iskele yapılması, çalışan işçilerin kişisel koruyucu malzemeleri kullanması, şantiyelerde bulunması gereken uyarı levhalarının anlaşılır biçimde uygun yerlerde asılı bulundurulması yapı müteahhidi için iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri alma ödevi

(Erişim: http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17590_35_17.pdf 10.04.2019).

²³ Yılmaz, Hukuki Sorumluluk, s. 107.

kapsamında ifade edilebilirken; yapı denetim kuruluşu da bu tedbirlerin alınıp alınmadığını denetleyecektir.²⁴

Ancak, inşaa faaliyeti kapsamında olmasa da çalışma ilişkisi içerisinde yer alan ve ayrı iş sağlığı ve güvenliği prensiplerini barındıran, işçinin işyerine servisle taşınması faaliyetinde ya da işveren tarafından çalışanlarına verilmesi gereken eğitimlerin yapılıp yapılmadığı noktasında yapı denetim kuruluşunun bir ödevi bulunmamaktadır.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi verdiği bir kararda, yapı denetim kuruluşuna iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin uyarı yapma ödevi verilmesinin amacını, “...teknik ve standartlara uygun kaliteli yapı yapılmasının sağlanması, yapının asli imalatlarının kusurlu yapılması nedeniyle cana ve mala zarar verilmesinin önlenmesi...” olarak ifade etmiştir.²⁵ Belirtmek gerekir ki, yapım sürecindeki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemlerin denetlenmesi, yapı denetim kuruluşu için bir nevi kamusal faaliyet özelliği göstermektedir.²⁶

Yapı denetim kuruluşuna verilen bu yasal yükümlülük, yapının denetlenmesi sürecinde iş sağlığı ve güvenliği konusunda görülen eksikliklere dair bizzat bir yaptırım uygulama yetkisi vermeyip, sadece uyarı ödevi ve idareye bildirim sorumluluğu getirdiğinden, tali, alt ya da ikincil görev olarak nitelenebilir.²⁷

Yapı denetim kuruluşunun bu ikincil görevi, hiç kuşkusuz, denetim sözleşmesi tarafı yapı müteahhidinin inşaat faaliyetindeki iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirmesine, daha genel bir ifadeyle işverenin özen ödevine uygun hareket etmesine katkı sunacaktır.

2. Uyarıda Bulunmak

Yapı denetim kuruluşunun yapacağı sağlık ve güvenlik planına uygunluk denetimi, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin etkin biçimde hayata geçirilmesine; işverenin özen ödevine uygun hareket ederek 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’ndan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesine, aracılık eder.²⁸

²⁴ Sakallı, s. 28 vd.

²⁵ Y. 21. HD, 11.03.2013 tarih ve 2012/18732 E, 2013/4319 K sayılı Karar, (Erişim: UYAP Bilişim Sistemi, 09.04.2019).

²⁶ Yılmaz/ Yıldız/ Bakış/ Kanıt, s. 437.

²⁷ Yılmaz, s. 183.

²⁸ Levent Akın, “İş Kazalarında Yapı Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu”,

Yapı denetim kuruluşu, yapı inşaat faaliyetinde yaptığı denetim sonrası Kanun ve ilgili Yönetmelik hükümleri çerçevesinde tespit ettiği iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin eksikliklerin giderilmesi için yazılı olarak yapı müteahhidini uyaracaktır. Bu uyarı metni, bir yandan tespit edilen eksikliğin bildirimini, diğer yandan bu eksikliğin giderilmesi konusunda iş sağlığı ve güvenliği prensiplerince yapılması gerekenleri açıklayıcı mahiyet taşımaktadır.²⁹ Genel ve soyut ifadelerden kaçınılması gerekir.

Uyarının yazılı yapılması, yapı denetim kuruluşunun tanzim edeceği tespit tutanağını işverene elden tebliğ etmesi şeklinde yapılabilmesi gibi işverenin söz konusu bildirimini kabul etmemesi, ileride bir şekilde belgenin yitirilmesi ya da imza inkârı gibi gerekçelerle hukuki ihtilaf konusu olabileceği düşüncesiyle noter kanalıyla tebliği de mümkündür. Uyarı ödevinin yapılıp yapılmadığı hususu sözlü delille ispat edilemez.

Bu noktada ispat araçlarından biri de Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nin 3/n madde ve fıkrasında tanımlanan "yapı denetleme defteri"dir. Yapı denetim kuruluşunun yetkili teknik çalışanı tarafından, şantiyede yapılan denetim sonuçları işlenen ve şantiye şefince şantiyede muhafaza edilen bu defterin her sayfası, yapı müteahhidi veya onun adına şantiye şefi ile yapı denetim kuruluşu yetkilisi tarafından tarih atılarak imzalanır. İnşaatta yapılacak denetimlerde, yasa ve ilgili yönetmelikte belirtilen iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümlere aykırılıklar, yapı denetleme defterine yazılarak, şantiye şefinin ve yapı müteahhidinin uyarılması sağlanabilir.³⁰ Bu noktada yapı denetim defteri taraflar açısından çıkan uyuşmazlıklarda ispat kolaylığı sağlayacaktır. Bu defterin istenmesi halinde, şantiye şefi yapı denetim kuruluşunun yetkili elemanlarına göstermek ve hazır etmek zorundadır.

Bu yükümlülük esas itibarıyla, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin, inşaatlarda yaşanması muhtemel iş kazası ve meslek hastalığı risklerine karşı önleyici özellik göstermesinin bir yansımasıdır. Bu noktada uyarı yapma ödevinin, denetim firmasına talimat verme yetkisi ver-

(Erişim: <http://www.ankaraarabuluculukmerkezi.com.tr/is-kazalarinda-yapi-denetim-kuruluslarinin-sorumlulugu> 17.04.2019)

²⁹ Yılmaz, s. 184.

³⁰ Yılmaz, Hukuki Sorumluluk, s. 107.

mediği gerekçesiyle ya da tespit edilecek eksikliklere ilişkin uyarı ödevinin bir şekilde yapılmamış olması bahanesiyle; işveren ya da işçinin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınması söz konusu olamaz. Ayrıca belirtmek gerekir ki, iş kazası ve meslek hastalıkları öncesinde tedbirlerin alınması ya da bu noktada uyarıda bulunulması esas ise de, iş kazası ve meslek hastalığı meydana geldikten sonra da yapı denetim kuruluşu, tespit edeceği eksiklikleri rapor halinde yapı sahibine bildirmekle yükümlüdür.

Proje hazırlık aşamasından sonra inşaat faaliyeti aşamasında değişen şartlara göre sağlık ve güvenlik planlarının güncellenecek olması karşısında, yapı denetim kuruluşu da değişen çalışma koşullarına göre iş sağlığı ve güvenliği konusundaki tedbirlerin denetimini devamlılık arz edecek biçimde yaparak, yapı kullanma izin belgesi alınması tarihine kadar, gerekli gördüğünde uyarı yapma yükümlülüğünü yerine getirecektir.

Yapı denetim kuruluşunun uyarı yapma yükümlülüğü, yapı sahibinin yerine geçerek, tespit edilecek iş sağlığı ve güvenliği eksikliklerinin giderilmesi sorumluluğunu doğurmaz. Ayrıca belirtmek gerekir ki, usulünce yapılan uyarı sonrası, yapı denetim kuruluşu için, yapı müteahhidine bildirilen iş sağlığı ve güvenliği eksikliklerini gidermediğinden bahisle, aynı konuda yeniden uyarı yapma ödevi bulunmayıp; bu aşamada artık idareye bildirim yükümlülüğünden söz edilebilecektir.

Özellikle büyük ölçekli inşaatlarda, denetim kuruluşunun iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine ilişkin tespit edeceği eksikliklerde, kişi bazlı sorumluluk dağılımı yapması beklenmeyecektir. Mevzuatta bu konuda yapı denetim kuruluşuna herhangi bir ödev yüklenmemiştir. Esas olan objektif ve somut olarak tespitlerin ortaya konularak, yapı müteahhidine uyarının yapılmasıdır.

3. Çalışma ve İş Kurumuna Bildirim

Yapı denetim kuruluşu, işyerinde çalışmaların iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına göre düzenlenmesi gereken sağlık güvenlik planına uygun olarak yapıldığını kontrol edip, gerekli tedbirlerin alınması için yapı müteahhidini yazılı olarak uyarmakla birlikte, uyarıya uyulmıyorsa, durumu ilgili Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne bildirecektir.

Denetim sonrası belirlenen eksikliğin giderilmesi amacıyla yapılacak uyarı sonrasında, işin mahiyetine göre uygun olan sürede, yapı müteahhidi gereken tedbirleri almadığında, yapı denetim kuruluşu bu durumu tanzim etmiş olduğu tespit ve bildirim tutanaklarıyla beraber Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü'ne yazılı olarak rapor edecektir.

Kanun ve ilgili yönetmelikte yapı denetim kuruluşunun bildirimi sonrasındaki sürece ilişkin herhangi bir süre koşulu düzenlenmese de, yapı müteahhidi, yapı denetim kuruluşu tarafından iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri bakımından dikkat çekilen hususları kayda alarak, eksikliğin mahiyetine göre mümkün olan en kısa sürede yerine getirmelidir.

Yasal düzenleme uyarınca yapı denetim kuruluşunun yapacağı bildirim, kuruluş için yükümlülüğün yerine getirilmemesinin doğuracağı hukuki ve cezai sorumluluğun ortadan kaldırılmasını sağlarken; ilgili yönetim için kurucu ve bağlayıcı sonuç doğurmayıp, sadece görüş bildirici özellik arz eder.

Yapı denetim kuruluşunun bildirimi, ilgili yönetime karşı ihbar mahiyeti taşıyıp, tespit edilen ve uyarıya rağmen giderilmeyen eksikliklere göre yapı tatil tutanağı düzenlenmesi, gerekiyorsa idari para cezası iş ve işlemlerini yerine getirmesi ya da mevzuattan doğan yetkilerine bağlı olarak başkaca bir işlem yapılması ilgili yönetimin takdir ve sorumluluğundadır.

C. Yapı Denetim Kuruluşunun Kontrol, Uyarı ve Bildirim Ödevini Yerine Getirmemesi

1. Genel Olarak

Yapı denetim kuruluşu, inşaat işyerinde işçi, yapı sahibi ya da müteahhit olmayıp, yapım işini kamu ve yapı sahibi adına, yapacağı sözleşmeye bağlı olarak denetleyen özel hukuk tüzel kişisi konumundadır.

Yapı denetim kuruluşunun, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına göre düzenlenmesi gereken sağlık ve güvenlik planı çerçevesinde yapacağı denetimin usule uygun olduğunun kabulü için, bilimsel, teknik ve sağlık konularındaki genel kuralların yanı sıra, inşaat sürecine ilişkin Kanun ve ilgili Yönetmeliklerde yer verilen tüm tedbirlere hâkim olması gerekir.

4708 sayılı Kanun'da, yapı denetim kuruluşları, denetçi mimar ve mühendisler, proje müellifleri, laboratuvar görevlileri ve yapı müteahhidi ile birlikte yapının ruhsat ve eklerine, fen, sanat ve sağlık kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılmış olması nedeniyle ortaya çıkan yapı hasarından dolayı yapı sahibi ve ilgili idareye karşı, kusurları oranında sorumlu olacağı düzenlenmiştir (md.3/ 2). 4708 sayılı Kanun, yapı güvenliğini sağlamak amacıyla, bireysel tazmin ilişkisinin ötesinde kamu hukuku özelliği göstermekle, bağımsız yapı denetim kuruluşlarının görevlerini mevzuata uygun yerine getirme bilinciyle hareket etmelerini sağlayıcı bir unsur olarak yapı hasarlarında kusur sorumluluğu kabul edilmiştir.³¹

Öte taraftan inceleme konumuzu çerçevesinde, yapı denetim kuruluşunun, yapı inşa sürecindeki iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine ilişkin denetim yapma, tespit ettiği eksiklikler noktasında müteahhidi uyarma ve de uyarının sonuçsuz kalması üzerine gereği için idareye bildirim ödevlerini mevzuat hükümlerine uygun biçimde yerine getirmemesi ya da eksik yerine getirmesi hallerinde, meydana gelecek iş kazası ve meslek hastalıklarında hukuki sorumluluğunun doğmasından söz edilebilir.

Yapı denetim kuruluşunun, yapı sahibine karşı sorumluluğu, aralarındaki sözleşmeden kaynaklanmakla birlikte, meydana gelecek iş kazası ve meslek hastalığına bağlı sorumluluğu, kanundan kaynaklı özen borcu çerçevesinde, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüklerini eksik ya da hiç yerine getirmemesine bağlı bir kusur sorumluluğudur. Bir başka ifadeyle, iş sağlığı ve güvenliği noktasında gereken denetim, uyarı ve bildirim ödevlerinin objektif olarak, usulünce yerine getirilmesi halinde, yapı denetim kuruluşunun meydana gelecek zarar verici olaydan ötürü sorumluluğu olmayacaktır.³²

Yapı denetim kuruluşunun özen ve aydınlatma ödevini ortadan kaldıran ya da sınırlayan, bu çerçevede iş sağlığı ve güvenliği konusundaki yükümlülüklerini ve buna bağlı olarak sorumluluğunu bertaraf edici sözleşme hükümleri geçersizdir.³³

³¹ Ekrem Kurt, "Yapı Malikinin Sorumluluğu", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. S. 4, Y. 2008, s. 190.

³² Serkan Engin/ Hilal Meydanlı, "Yapı Denetim Kuruluşlarının İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Açısından Sorumlulukları", 3. Yapı Denetimi Sempozyumu, 5-6 Ekim 2013, Diyarbakır, (Erişim: https://www.researchgate.net/publication/290448422_12.04.2018).

³³ Yılmaz, Hukuki Sorumluluk, s. 198; İlker Hasan Duman, 100 Sorunda Yapı

2. Hukuki Sorumluluk ve Nedensellik Bağı

Gerek 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, gerekse 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri karşısında, iş kazası ve meslek hastalığı kabul edilen zarar verici olaylardan, yapı denetim kuruluşlarının her halükarda hukuki sorumluluğundan söz edilemez. Yapı denetim kuruluşunun uyarıda bulunmaması ya da eksik bulunmasıyla, meydana gelen zarar verici olay arasında nedensellik bağı bulunması gerekir.

Yüksek mahkeme tarafından verilen bir kararda, “...Yapının ya da yapı kısımlarının bizzat kendisi tehlike oluşturmadığı sürece, işyerinde işçilerin kaza geçirmesinden ya da hastalanmasından yapı denetim elemanlarının sorumlu tutulması mümkün değildir. Yapı denetim elemanlarına yasa ile verilmiş görev, yapılar da standartlara uygun kalite ve miktarda malzeme kullanıldığını ve kaliteli yapı üretimi yapıldığını onaylamak, tersi durumları tespit ederek yükleniciden bunların düzeltilmesini istemek ve düzeltilmediği takdirde ilgili makamlara bildirmekten ibarettir...Davalı yapı denetim firmasının sorumluluğu bulunmadığı halde, bilirkişi raporu doğrultusunda %10 kusurlu kabul edilerek hüküm kurulması hatalı olmuştur...” görüşü ortaya konulmuş ise de; kararın karşı oy yazısında nedensellik bağı, “...Kazanın meydana gelmesine yol açan iş güvenliği önlemlerinin işverence alınmamasında, yapı denetim kuruluşunun uyarı yapmamasının etkisinin bulunması gerekir. Dolayısıyla, yapı denetim kuruluşunun işvereni uyarmaması, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmamasına sebep olmalı ya da sebepleri tetiklemelidir” şeklinde açıklanarak, yapı denetim firmasının sorumlu olmadığı gerekçesine, iş ve sosyal güvenlik hukuku prensiplerince, haklı olarak katılınmamıştır.³⁴

İş kazasına bağlı olarak sigortalı ya da ölümü halinde hak sahiplerinin açacağı maddi ve manevi tazminat talepli davalarda, yapı müteahhidinin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almamasında, yapı denetim kuruluşunun uyarı ödevini yapmamasının da etkisinin bulunduğu; bir başka anlatımla yapı inşasında meydana gelen kazayla yapı denetim kuruluşunun yerine getirmediği ya da eksik getirdiği

³⁴ Denetimi, Seçkin yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 2018, s. 217.
Y. 21. HD., 11.03.2013 tarih ve 2012/18732 E, 2013/4319 K sayılı Karar, (Erişim: UYAP Bilişim Sistemi, 09/04/2019).

yükümlülük arasında uygun nedensellik bağının bulunduğu iddiasının sahibi davacı tarafından delillendirilmesi gerekir. Olağanüstü durumlar ve mücbir sebep hali, somut olayın özelliklerine göre denetim ödevinin yapılmaması ya da noksan yapılmasıyla, zarar verici olayın meydana gelmesi arasındaki nedensellik bağına ortadan kaldırııcı özellik arz edebilir.³⁵

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerince, iş kazası ve meslek hastalığı, sigortalı ve işveren dışındaki üçüncü kişinin kusuruyla meydana gelmiş ise, Sosyal Güvenlik Kurumu'nca sigortalıya veya hak sahiplerine yapılacak ödemeler, kanunda belirli miktarla sınırlı olmak üzere, zarar verici olay tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımı süresine tabi olarak, kamu hukuku karakterli rücu davası konusu yapılabilecektir.³⁶ Üçüncü kişi, iş kazasına uğrayan sigortalı ve sosyal sigorta ilişkisi içinde bulunduğu işveren dışında kalan tüm kişileri ifade etmektedir.³⁷ Bu noktada üçüncü kişi konumunda kabul edilmesi gereken yapı denetim kuruluşu ve görevli saha denetim çalışanı, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülüğündeki özen borcunu ihlaliyle yapı inşasında meydana gelen zarar verici

³⁵ Yılmaz, Hukuki Sorumluluk, s. 197; Duman, s. 216.

³⁶ Rücu davalarında üçüncü kişinin sorumluluğuna ilişkin detaylı bilgi için bkz. Ali Güzel/ Ali Rıza Okur/ Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Yayınevi, Yenilenmiş 17. Baskı, İstanbul 2018, s. 425; Yılmaz, s. 186; Yusuf Alper, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yayınevi, 9. Baskı, Bursa, 2018, s. 300; Fehim Üçışık, Sosyal Güvenlik Hukuku, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2016, s. 202; Müjdat Şakar, Sosyal Sigorta Uygulaması, Beta Yayınevi, 12. Baskı, İstanbul 2017, s. 218; 5510 sayılı Kanunun 21. maddesinin birinci ve dördüncü fıkra hükümlerine göre işverenle üçüncü kişiye yönelik birlikte açılan rücu davasındaki müteselsil sorumluluk esasları için bkz. Şükran Ertürk, "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri", Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2016, Seminer Ankara, 01-02 Aralık 2017, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 876; Ercan Turan, "5510 sayılı Yasa Kapsamında Rücu Tazminat Davaları", *Sicil Hukuk Dergisi*, Eylül 2009, Y. 4, S. 15, s. 197; Rücu başvurusunun hukuki niteliğinin halefiyet kuralına dayalı olup olmadığına ilişkin bkz. Aydın Başbuğ/Mehtap Yücel Bodur, İş Hukuku, 5. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 492.

³⁷ Can Tuncay/Ömer Ekmekçi, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 19. Bası, İstanbul, 2017, s. 432; Kadir Arıcı, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitapevi, Ankara, 2015, s. 342; Sami Narter, İş Sağlığı ve Güvenliği Hukukunda İdari, Cezai ve Hukuki Sorumluluklar, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 369; Orhan Ersun Civan, "İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Hakkının Hukuki Niteliği ve Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Koşulları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 64, Sayı. 3, Y. 2015, s. 577.

olay arasında illiyet bağının olması durumunda kusuru nispetinde, Kurumun rücu talebiyle karşı karşıya kalacaktır.

Birden fazla kişiye yönelik açılacak rücu davasında, her bir davalının iş sağlığı ve güvenliği konusundaki kusur oranı, tek bir tespit yerine, uzman bilirkişi heyetinden alınacak raporla zarar verici olayla illiyet bağı da ortaya konularak, ayrı ayrı belirlenecek olup; bu oran üzerinden, müteselsil sorumluluk prensiplerince, sosyal güvenlik kurumu açacağı rücu davası neticesine bağlı olarak, zararının giderimi yoluna gidecektir.³⁸

Sorumluluğun belirlenmesinin yanı sıra, tespit edilecek kusur oranı, hükmedilecek tazminat miktarı için de önemlidir.³⁹

3. Cezai Sorumluluk

Yapı denetim kuruluşu ortak, yönetici ve çalışanları, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun'a aykırı iş ve işlemleri neticesi Türk Ceza Kanunu hükümlerince görevi kötüye kullanma ve evrakta sahtecilik suçlarının faili olabilirken; iş sağlığı ve güvenliği borcuna aykırı, kusurlu tutumları neticesi meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıklarında, işçinin ölüm ya da yaralanma olayına bağlı olarak, taksirle ölüme neden olma veya taksirle yaralanmaya neden olma suçlarıyla soruşturma konusu olabilirler.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 22. maddesinde bireysel ceza sorumluluk türlerinden biri olarak taksir, "Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesini öngörülmeyle gerçekleştirilmesi" olarak tanımlanmış olup; taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek cezanın failin kusuruna göre belirleneceği, birden fazla kişinin işlediği suçlarda ise, her failin kusuru nispetinde ayrı sorumlulukla cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

³⁸ Gaye Baycık, "Sosyal Güvenlik Kurumunun İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Rücu Davalarına Eleştirel Bir Bakış", *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Mayıs 2017, C. 7, S. 1, s. 62; Ali Nazım Sözer, "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri", *Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2014*, Seminer Ankara, 20-21 Kasım 2015, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 481.

³⁹ Civan, s. 582.

Yapı inşa faaliyeti esnasında meydana gelen ölümlü ve ya yaralı iş kazasının yapı müteahhidi tarafından kolluk güçlerine bildirilmesi; iş kazasının yaşandığı ya da meslek hastalığına yakalandığının işçi tarafından adli makamlara başvuru konusu yapılması; Kurum, hastane, kolluk gibi birimlerin suç teşkil eden eylemleri öğrenerek Cumhuriyet Başsavcılıklarına ihbarda bulunmaları sonrası, ölümlü olaylarda Türk ceza hukuku prensiplerince, kendiliğinden, yaralanmayla neticelenen olaylarda ise şikâyet ve uzlaşmaya bağlı olarak, soruşturma süreci ilerleyecektir.

Ceza hukukundaki delil serbestliği prensibince, iş hukuku yargılamasında kusura ilişkin yapılan tespitler, ceza soruşturması ve yargılaması için bağlayıcı olmamakla beraber yazılı delil özelliği gösterecektir. Öte taraftan, ceza mahkemesinde verilen mahkûmiyet hükmündeki maddi olgular hukuk davasında bağlayıcı olmakla beraber, davalının kusur oranı yargılama aşamasında bilirkişi aracılığıyla ayrıca tespit edilecektir.⁴⁰

4. İdari Yaptırım

4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun'un 8 inci maddesi uyarınca, yapı denetim kuruluşları ile bu kuruluşlarda görevli mimar ve mühendisler hakkında tesis edilecek olan idari müeyyidelerin uygulanması, idari para cezalarının tahsili ve izin belgesi iptali işlemleriyle yapı denetimi kuruluşlarının işlem ve faaliyetlerinin denetlenmesinin usûl ve esasları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayınlanan tebliğle belirlenmiştir.⁴¹

Yapı denetim kuruluşlarının faaliyetleri, ihbar veya şikâyet üzerine veyahut re'sen incelenir.

İnceleme neticesinde, 4708 sayılı Kanun'da ve Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği ile ilgili mevzuatta öngörülen esaslara göre denetim görevini yerine getirmediği veya herhangi bir şekilde 4708 sayılı Kanun'a aykırı davrandığı anlaşılan yapı denetimi kuruluşları ve bu kuruluşlarda görevli mimar ve mühendisler ile diğer teknik personel

⁴⁰ Civan, s. 584.

⁴¹ RG 28.02.2016, 29638.

hakkında, Valilik bünyesindeki Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünce tanzim inceleme raporu tanzim edilecektir (Tebliğ md. 4/1).

İnceleme raporlarının, yapıdaki aykırılıkların ve yapı denetim kuruluşları ile mimar, mühendis ve diğer teknik personelinin 4708 sayılı Kanun'a aykırı fiillerinin ve hâllerinin objektif delillere dayandırılması, aykırılıklara sebebiyetten dolayı sorumluluğu bulunan mimar ve mühendisler ile diğer teknik personelin açıkça tespit edilmesi şarttır.

Denetim görevinin 4708 sayılı Kanun'da, Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliğinde ve ilgili diğer mevzuatta öngörülen esaslara uygun olarak yerine getirilmemesi ile alakalı olarak, yapı denetim kuruluşunu temsile yetkili olanların ve yapıdaki aykırılıklarda sorumluluğu bulunan mimar ve mühendisler ile diğer teknik personelin yazılı olarak savunması alınır ve savunma belgeleri de inceleme raporunun ekine konulur. İnceleme raporları İl Yapı Denetim Komisyonu'na değerlendirilir.

Yapılacak değerlendirme sonrasında her bir iş ayrı ayrı olmak üzere ilgisine göre İl ve/veya Merkez Yapı Denetim Komisyonu Kararı alınarak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nce ve/veya Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca 4708 sayılı Kanun'un 8 inci maddesindeki esaslar doğrultusunda idari yaptırımlar tesis edilir (Tebliğ md. 5).

4708 sayılı Kanun uyarınca, denetim kuruluşunun yapıdaki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin denetim, uyarı ve bildirim ödevine aykırılığı, yapı denetimi hizmet sözleşmesinin %10 u kadarlık idari para cezası müeyyidesine bağlanmıştır (md. 8).

İdarece yazılı olarak tebliğ edilmesi sonrası, bir ay içinde ödemesi gereken idari para cezasına on beş gün içerisinde yetkili idare mahkemesi nezdinde itiraz edilebilir.

4708 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle ilgili Tebliğin 8 ve 9. maddelerinde, yapı denetim kuruluşuna bir yıl içerisinde üç defa idari para cezası uygulanması halinde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yeni iş almaktan men cezası ve faaliyetine son verme yaptırımı uygulanmasının esasları hüküm altına alınmıştır.

Sonuç

Yapı işlerinde kaliteli üretimin temininde önemli bir etkende, inşaa aşamasında tüm tarafların işbirliğiyle sağlanacak olan güvenli çalışma ortamının varlığıdır.

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin devletin mevzuat yapma ve çalışma hayatında mevzuat gereğince hareket edilip edilmediğini denetleme ödevi, işveren ve çalışanlar içinse mevzuattan kaynaklanan çeşitli yükümlölükleri yerine getirme borcu bulunmaktadır.

Bu noktada yapı denetim kuruluşları da, ölümlü iş kazası oranının diğer çalışma ilişkilerine göre oldukça fazla olduğu inşaat çalışma sahasındaki denetimleriyle, önleyici yaklaşım modelinin bir unsuru olarak, 4708 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik hükümleri çerçevesinde, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemlerin yerinde alınıp alınmadığını, eksiklik var ise neler olduğunu tespit ederek yapı müteahhidini uyarma, uyarıya rağmen gereğine tevessül edilmemesi halinde idareye bildirim yükümlölüğü altındadır.

Gerek yapı denetimi, gerekse iş sağlığı ve güvenlik hizmetleri kamusal yönü ağır basan faaliyetlerdir. İnşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği, inşaat yüklenicilerinin büyük çoğunluğu tarafından algılandığı şekliyle uyarı levhası, baret ve emniyet kemeri gibi yalnızca kişisel koruma tedbirleri almak değil, ötesinde, uygun yapım standartlarını ve yöntemlerini etkin biçimde uygulamakla sağlanacaktır.

Yapı denetim kuruluşlarının asli sorumluluğu, yapının, proje, teknik standart, fen ve sanat kurallarına uygun olarak yapılmasını denetlemekken; inşaat alanındaki yapım faaliyetine ilişkin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınıp alınmadığına ilişkin yapacağı yerindelik denetimi ikincil nitelikte bir sorumluluk doğurur. Denetim kuruluşu, yapacağı tespit sonrası, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasından asli olarak sorumlu yapı müteahhidini uyarması ve giderilmeyen eksiklikleri idareye bildirmesiyle doğabilecek idari, hukuki ve cezai sorumluluktan kurtulacaktır.

Kanaatimizce, yapı denetim kuruluşunun yapı müteahhidine yapacağı uyarının etkinliğini sağlama noktasında, giderilmeyen eksikliği idareye bildirirken, Kanunda çerçevesi çizilmek kaydıyla, eksiklikler giderilinceye kadar işin durdurulması istemli bildirimde bulunma

imkânının getirilmesi uygun olmalıdır. Aksi takdirde, her hangi bir iş kazası ve meslek hastalığı yaşanmadığı sürece, yapı müteahhidi tarafından maliyet hesabı yapılarak göz ardı edilebilen iş sağlığı ve güvenliği önlemleri, hiç uyarı konusu yapılmaması ya da sözlü uyarıyla geçirilmesi şeklinde kendini gösterebilir. İdari para cezaları da bu noktada yeterli sonucu vermeyecektir.

Benzer şekilde, yapı denetim kuruluşlarının faaliyetlerinin denetlenmesi suretiyle, yapılardaki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin denetim ödevini savsadiğının belirlenmesi durumunda, uygulanacak olan idari para cezası miktarı ya da diğer idari yaptırımlar caydırıcı özellik göstermelidir. Hal böyle olunca, uygulamanın sağlıklı işlemesi bakımından, idari birimlerin saha denetimi yapmaya yeterli sayıda ve nitelikte personele sahip olması son derece önemlidir.

Yapı denetim kuruluşunun iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yapacağı tespit ve müteahhidi uyarı ödevinin, Kanunda şekli kurallara bağlanmamış olması, bu konuda doğabilecek hukuki ihtilaflarda ispat zorluğuyla karşılaşılmasına neden olabilir. Elden yazılı tebliğ ve ya şantiye defterine ihtarat yazılmasının ötesinde, noter kanalıyla resmi bildirim yapılması, ispat vasıtası olmasının yanı sıra, kuruluş için de yapı müteahhidi için de durumun daha ciddiyetle ele alınmasına aracılık edecektir.

Yapı denetim kuruluşları, iş sağlığı ve güvenliği denetimlerini de çoğunlukla mühendis, mimar ve ya teknik yardımcı personel aracılığıyla yerine getirmektedir. Oysaki bu konuda denetim elemanı olarak iş sağlığı ve güvenliği bilincine sahip, inşaat faaliyet alanında teknik olarak yetkin iş güvenliği uzmanı çalıştırma zorunluluğu getirilmesi, sürecin daha titiz ve nitelikli olarak sürdürülmesine katkı sunacaktır.

Yapı denetim kuruluşu ortak ve çalışanları da, işveren ve işçi-den beklendiği şekliyle güvenlik kültürüne sahip olmalıdır. Güvenlik kültürü kazanımı esas itibarıyla bu noktada verilecek eğitimlerin de önemli bir hedefi kabul edilmelidir. Lisans seviyesindeki eğitim öğretim faaliyetinde, mühendislik ve mimarlık fakülteleriyle ilgili meslek yüksekokullarında iş sağlığı ve güvenliği derslerinin temel derslerden biri olarak kabul edilmesi; çalışma hayatına geçildiğinde de yapı denetim kuruluşu ortak ve çalışanlarının, iş sağlığı ve güvenliği konusunda meslek odaları aracılığıyla zorunlu, nitelikli ve sürekli eğitime

tabi tutulmaları güvenlik kültürünün yerleşmesine aracılık edecektir. Güvenlik kültürü konusunda ulaşılabilecek bilinç, yapı denetim kuruluşunun iş sağlığı ve güvenliği prensiplerini asli ödev olarak kabul etmesine ve netice olarak kusurlu davranışlarıyla, iş kazası ve meslek hastalıklarındaki sorumluluğunun en aza indirilmesine katkı sunacaktır.

Kaynakça

- Alper Yusuf, Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Sosyal Sigortalar Hukuku, Dora Yayınevi, 9. Baskı, Bursa, 2018.
- Arslan Mülkicihan/Ünsal Mehmet, “Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Planının Kaza Riskini Azaltmaya Pozitif Etkisi”, 5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, İzmir 5-6 Kasım 2015, Bildiriler Kitabı, (Erişim: http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17590_35_17.pdf 10/04/2019).
- Akbıyıklı Rifat/Opçin Gülhan/Akdemir Merve/Gündüz Emre, Türkiye’de Yapı Denetimi Kavramı, Amacı, Yasal dayanağı ve Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme, Uluslararası Katılımlı 7. İnşaat Yönetimi Kongresi, 6-7 Ekim 2017 Samsun, Bildiriler Kitabı, (Erişim: <http://samsun.imo.org.tr/> 15.04.2019).
- Akboğa Özge/Baradan Selim, “İnşaat Sektöründeki Ölüm İş Kazalarının Karakteristiklerinin İncelenmesi: İzmir Alan Çalışması”, 5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, İzmir 5-6 Kasım 2015, Bildiriler Kitabı. (Erişim: http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17611_42_57.pdf 0/04.2019).
- Akın Levent, “İş Kazalarında Yapı Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu”, (Erişim: <http://www.ankaraarabuluculukmerkezi.com.tr/is-kazalarinda-yapi-denetim-kuruluslarinin-sorumlulugu> 17.04.2019).
- Başak Turan, Depreme Dayanıklı Yapı İmalatında, 4708 sayılı Yapı Denetim Kanunu’nun Rolü, Uygulamadaki Etkisinin Belirlenmesi, Kalite ve Verimliliğinin Arttırılması, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul 2017.
- Başbuğ Aydın/Bodur Mehtap Yücel, İş Hukuku, 5. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Baycık Gaye, “Sosyal Güvenlik Kurumunun İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Rücu Davalarına Eleştirel Bir Bakış”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Mayıs 2017, C. 7, S. 1.
- Ceylan Hüseyin, “Türkiye’de İnşaat Sektöründe Meydana Gelen İş Kazalarının Analizi”, *Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, C. 6, S. 1, Ocak 2014.
- Civan Orhan Ersun, “İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Rücu Hakkının Hukuki Niteliği ve Sosyal Güvenlik Kurumu Karşısında Sorumluluğun Koşulları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 64, Sayı. 3, Y. 2015.
- Çavuş Ali/Tagçın Ertuğrul, “Türkiye’de İnşaat Sektöründeki İş Kazalarının Sınıflandırılarak Nedenlerinin İncelenmesi”, *Akademik Platform Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, Y. 2016, S. IV-II.

- Duman Ercan/Nilay Etiler, "İnşaat Sektörü ve İşçi Sağlığı", *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran 2013.
- Duman İlker Hasan, 100 Sorunda Yapı Denetimi, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 2018.
- Ercan Aysegül, "Türkiye'de Yapı Sektöründe İşçi Sağlığı ve Güvenliğinin Değerlendirilmesi", *Politeknik Dergisi*, Y. 2010, C. 13, S. 1.
- Engin Serkan/Meydanlı Hilal, "Yapı Denetim Kuruluşlarının İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Açısından Sorumlulukları", 3. Yapı Denetimi Sempozyumu, 5-6 Ekim 2013, Diyarbakır, (Erişim: https://www.researchgate.net/publication/290448422_12/04/2018).
- Ertürk Şükran, "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri", Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2016, Seminer Ankara, 01-02 Aralık 2017, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Güzel Ali/Rıza Okur Ali Rıza/Caniklioglu Nursen, Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Yayınevi, Yenilenmiş 17. Baskı, İstanbul 2018.
- Hacıbektaşoğlu Süleyman Enes, İnşaat Sektöründe Yaşanan İş Kazalarının Analizi ve Bu Kazalara Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S. 3, Y. 2018.
- Işık Gülşen, "Yapı Denetiminde İş Sağlığı ve Güvenliği (İş Yasası, İSG Yasası ve Yapı Denetim Yasası Açısından İnceleme", 5. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, 5-6 Kasım 2015, İzmir, Bildiriler Kitabı, (http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17597_37_44.pdf 21.04.2019).
- İNTES Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, İnşaat Sektörü Raporu, Eylül 2018, (Erişim:<https://intes.org.tr/wp-content/uploads/2018/11/SEKTÖR-RAPO-RU.pdf> 08.04.2019).
- Karabatak Resul, "Yapı Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar", *Türk İdare Dergisi*, Y. 2007, S. 454.
- Karaoğlu Elçin, 4708 sayılı Kanun'un Denetimdeki Verimliliği, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2011, (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 08.04.2019).
- Kural Recep/Ünal Osman, "İnşaat Sektöründe Yapı Denetimi ve Afyonkarahisar İlindeki Uygulamaların Araştırılması", *AKÜ Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Y. 2015, C. 15, S. 3.
- Kurt Ekrem, "Yapı Malikinin Sorumluluğu", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. S. 4, Y. 2008.
- Müngen Uğur, "İnşaat Sektörümüzdeki Başlıca İş Kazası Tipleri", (Erişim:http://www.imo.org.tr/yayinlar/dergi_goster.php?kodu=250&dergi=13 15.04.2019).
- Narter Sami, İş Sağlığı ve Güvenliği Hukukunda İdari, Cezai ve Hukuki Sorumluluklar, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- Öçal Mehmet/Çiçek Özal, "Türkiye ve Avrupa Birliği'nde İş Kazası Verilerinin Karşılaştırmalı Analizi", *Emek ve Toplum Dergisi*, 2017/3, C. 6, Y. 6, S. 16.
- Özen İsmail, İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları Üzerine Bir Alan Araştırması, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi

- Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2016 (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 08.04.2019).
- Sakallı Ferhat, Yapı Denetim Sisteminde Yaşanan Sorunlar, 4708 sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanundaki Eksiklikler ve Çözüm Önerileri, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008, (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 08.04.2019).
- Şakar Müjdat, Sosyal Sigorta Uygulaması, Beta Yayınevi, 12. Baskı, İstanbul 2017.
- Temügan Ahmet/Kaya Fatih , “Türkiye İnşaat Sektöründe İşçi Sağlığı ve Güvenliği”, Hukuki ve Sosyal Boyutlarıyla İş Sağlığı ve Güvenliği Yazıları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- Topaloğlu Mehmet Kayhan, Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Planı Hazırlanması, (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 2011, s. 24 (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> 10.04.2019).
- Tuncay Can/Ekmekçi Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 19. Bası, İstanbul, 2017, s. 432; Kadir Arıcı, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitabevi, Ankara, 2015.
- Turan Ercan, “5510 sayılı Yasa Kapsamında Rücuat Tazminat Davaları”, *Sicil Hukuk Dergisi*, Eylül 2009, Y. 4, S. 15.
- Üçışık Fehim, Sosyal Güvenlik Hukuku, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2016.
- Yavuz Elif, Yapı Denetim Sözleşmeleri, (Yayınlanmamış) Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015, (Erişim: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp> 12.04.2019).
- Yılmaz Halil, “Yapı Denetimi Kuruluşlarının İş Kazalarından Doğan Tazminat Sorumluluğu”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Mart 2013, S. Y. 8, S. 29.
- Yılmaz Halil, Türk Hukukunda Yapı Denetim Kuruluşlarının Hukuksal Sorumluluğu, Yetkin Yayınları, Ankara 2008, s. 107.
- Yılmaz Mustafa/Yıldız Serkan/Adem Bakış/Recep Kanıt, “Bir bütün olarak iş sağlığı ve güvenliği ve yapı denetim mevzuatı: Yapı denetim görevlilerinin kamu inşaatlarında iş sağlığı ve güvenliği denetimine etkileri”, *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, Temmuz 2017, C. 8, S. 3.